

Η Δημοσιονομική Πολιτική στη Εποχή των Μειωμένων Προσδοκιών¹

Ο Eric Hobsbaum έχει γράψει ότι ένα από τα πράγματα που τον έχουν εκπλήξει στη μακρά ζωή του είναι η επιστροφή της θεωρίας του laissez-faire την δεκαετία του ογδόντα, μετά από την ανυποληψία της μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο αφού συνδέθηκε στην κοινή συνείδηση με την ανεργία και αποτυχημένη οικονομική πολιτική του μεσοπολέμου. Κεντρικό δόγμα αυτής της θεωρίας είναι ότι χρειαζόμαστε περιοριστική δημοσιονομική πολιτική που να προωθεί την νομισματική σταθερότητα, ακόμα και σε συνθήκες υψηλής ανεργίας. Ακόμα πιο εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι τα επιχειρήματα σήμερα δεν διαφέρουν πολύ από αυτά που διατυπώθηκαν στο μεσοπόλεμο.

Για παράδειγμα, ας εξετάσουμε τα επιχειρήματα των βιομηχάνων και του υπουργείου οικονομίας της Βρετανίας στα τέλη της δεκαετίας του είκοσι, στα πλαίσια της επιτροπής Macmillan, ενάντια στον Keynes που επιχειρηματολογούσε υπέρ μιας πιο ενεργητικής δημοσιονομικής πολιτικής για να αντιμετωπιστεί η μεγάλη ύφεση. Αν υπάρχουν προοπτικές για επενδύσεις σε μια οικονομία τότε ο ιδιωτικός τομέας είναι σε θέση να τις κάνει. Αν το κράτος προχωρήσει σε δανεισμό για επενδύσεις αυτό σημαίνει ότι θα είναι σε έργα με χαμηλές αποδόσεις (αλλιώς θα είχε ωφεληθεί ο ιδιωτικός τομέας) με αποτέλεσμα ότι δεν θα δημιουργηθούν οι πόροι για να ξεπληρωθούν τα δάνεια. Αυτό θα οδηγήσει σε κρατικά ελλείμματα και υψηλά επιτόκια (ή ψηλή φορολογία). Αυτό θα χειροτερέψει το επενδυτικό κλίμα άμεσα (ψηλά επιτόκια) και έμμεσα (μια και οι προσδοκίες των βιομηχάνων θα είναι για ψηλότερα επιτόκια και στο μέλλον). Η τελευταία επίδραση ονομάζεται ψυχολογική εκτόπιση.

Στην πράξη βέβαια οι προσδοκίες των βιομηχάνων ποτέ δεν ανταποκρίθηκαν στην επικράτηση της ορθόδοξης οικονομικής σκέψης και την ήττα του Keynes στο μεσοπόλεμο. Αλλά ούτε και το σύμφωνο σταθερότητας στην ΕΕ που στοχεύει σε χαμηλά επιτόκια δεν φαίνεται να οδηγεί στην καλύτερη ψυχολογία των σημερινών βιομηχάνων. Αντιθέτως, όπως έχει γράψει ο γνωστός οικονομολόγος Paul De Grauwe, οι οικονομικοί θεσμοί στην ΕΕ τείνουν να δημιουργούν ένα κλίμα κρίσεως

---

¹ Ομιλία που παρουσιάστηκε στην διημερίδα του ΣΥΡΙΖΑ για τον προϋπολογισμό (12/13-12-05).

που κάθε άλλο από τις κατάλληλες προσδοκίες δημιουργεί. Κάθε φορά που φαίνονται κάποια στοιχεία ύφεσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αλλά και η ΕΚΤ, αρχίζουν να μιλούν για ελλείμματα εκτός ελέγχου, ανεύθυνες κυβερνήσεις και ούτω καθεξής. Δηλαδή δημιουργούν προ-κυκλικές οικονομικές πολιτικές (περιοριστικές πολιτικές σε περιόδους ύφεσης), και συγχρόνως υπομονεύουν την προοπτική της γρήγορης επανόρθωσης.

Στην Ελλάδα κύριος εκφραστής του παλιού δόγματος στην προηγούμενη κυβέρνηση ήταν ο Νίκος Χριστοδουλάκης που ισχυριζόταν ότι η δημοσιονομική σταθερότητα θα μείωνε τα επιτόκια και θα αύξανε τις επενδύσεις. Μάλιστα, όπως και τώρα ο Αλογοσκούφης, μεγάλη έμφαση υπήρχε στην δημιουργία κατάλληλου επενδυτικού κλίματος. Και όντως, από μια γρήγορη ματιά στα στοιχεί βλέπουμε ότι για την περίοδο 1993-1999 υπάρχει μια συσχέτιση μεταξύ μικρότερων ελλειμμάτων και υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης. Βέβαια μια στατιστική συσχέτιση δεν ισοδυναμεί με μια σχέση αιτιότητας. Αυτή η περίοδος συγχρόνως χαρακτηρίζεται από τη χρηματοοικονομική φιλελευθεροποίηση που οδήγησε σε αύξηση στην προσφορά κεφαλαίων και μείωση στην τιμή τους (δηλαδή στα επιτόκια). Εκτός αυτού η στατιστική σχέση χαλάει μετά το 1999. Στην επόμενη περίοδος η ανάπτυξη σχετίζεται με μεγαλύτερα ελλείμματα. Επί πλέον για τα δύο επόμενα χρόνια (2006-2006) οι οικονομολόγοι προβλέπουν μια μείωση του ρυθμού ανάπτυξης και μικρότερα ελλείμματα.

Αυτό που προβληματίζει στην Ελληνική περίπτωση είναι ότι το «νοικοκύρεμα» των κρατικών οικονομικών συνήθως σημαίνει και μείωση των κρατικών επενδύσεων. Από τον προϋπολογισμό της γενικής κυβέρνησης προκύπτει ότι την περίοδο 1993-1999 το έλλειμμα καλυτέρευε περίπου 1.5 ποσοστιαίες μονάδες το χρόνο, και ότι σε αυτό συμβάλανε πρωτίστως οι άμεσοι φόροι και οι επενδύσεις (‘λοιπές κεφαλαιακές δαπάνες’). Οι προβλέψεις της κυβέρνησης τον περασμένο Οκτώβρη για την περίοδο 2005-2006 είναι για μια ετήσια μείωση του ελλείμματος της τάξης 1.84 ποσοστιαίες μονάδες, με τις επενδύσεις να συμμετέχουν με 1.07 σε αυτή τη μείωση (0.43 από ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου και 0.64 από λοιπές κεφαλαιακές δαπάνες). Οπότε μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ό,τι και νάνε ο στόχος του προϋπολογισμού για το έτος 2006, δεν είναι η σύγκλιση με τις άλλες χώρες της ΕΕ. Εκτός και αν αυτές οι προσδοκίες των βιομηχάνων ξαφνικά αλλάξουν από το καλό

επενδυτικό κλήμα. Αλλά όπως είδαμε αυτό το ενδεχόμενο δεν μοιάζει και πολύ ρεαλιστικό.

Αλλά θα ήταν λάθος να μείνουμε σε αυτό το επίπεδο ανάλυσης. Ίσως τα χαμηλά επιτόκια να μην είναι ο βασικός στόχος. Ίσως οι μειωμένες προσδοκίες δεν είναι το πρόβλημα που περιορίζει τις προοπτικές για μια πιο δυναμική οικονομία. Ίσως οι μειωμένες προσδοκίες είναι ο στόχος. Αλλά όχι για τους επενδυτές, αλλά για τους εργαζόμενους και εργαζόμενες. Αν περιοριστούν οι μισθολογικές, και μη-μισθολογικές (υγεία, παιδεία κλπ) απαιτήσεις, των εργαζόμενων, τότε ίσως αυτές οι τόσο ευαίσθητες προσδοκίες των επενδυτών μπορεί επιτέλους να ανακάμψουν. Γι' αυτό το λόγο η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική δεν αποτελεί μια τακτική περιορισμένου χρόνου, αλλά μια στάση ζωής. Γιατί ο στόχος δεν μπορεί να είναι η ανάπτυξη γενικώς, αλλά η ανάπτυξη με όρους ηγεμονίας του κεφαλαίου.

Ευκλείδης Τσακαλώτος

Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών